מִשְׁנָה. תִּקְּרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה - תקרת בית העשויה מנסרים שאין עליהם שכבת טיח, ורוחב הנסרים ארבעה טפחים כפי שרגילים לעשות בתקרות הבתים [וראה בגמ' לפי אלו תנאים נסרים אלו פסולים לסיכוך] (רש"י ותוס' ד"ה רבי). ויש שפירש, שמדובר בתקרה העשויה מנסרים צרים שלדברי הכל ראויים לסיכוך, ופסולה לסיכוך משום שנעשה לשם בית ולא לשם צל או למצות סוכה (ריטב"א).

מְפַקְּפֵק - סותר את התקרה ע"י הוצאת המסמרים, ומנענע את הנסרים (רש"י, ומשנ"ב תרלא, כד בדעתו; מאירי; רמב"ם סוכה ה, ח), ויש להגביה כל נסר בפני עצמו (ע"פ רש"י לעיל יא, א), ואף אם המסמרים רפויים ויכול לנענע הנסרים בלי להוציאם, יש להוציאם ואז לנענע הנסרים (קרבן נתנאל א, כט, ת). ויש שפירשו, שאם התקרה מחוברת במסמרים, די בהוצאת המסמרים, ורק אם אינה מחוברת במסמרים, צריך לנענע את הנסרים (ב"ח או"ח תרלא, בדעת רש"י והרא"ש). ונקטו במשנה דין זה דוקא בתקרת נסרים שאין עליהם מעזיבה, כי אם יש עליהם מעזיבה שהיא עשויה מעפר הפסול לסיכוך, הפקפוק אינו מועיל להכשירה (ר"ן). ויש שכתב, שאם יש עליה מעזיבה, הפקפוק אינו מועיל להכשירה אף שהסיר המעזיבה, כיון שנעשה בה מעשה הפוסל אותה, ולא נפסלה רק משום מחשבתו (מהרלב"ח א). ומאידך, יש שכתב שכיון שהפקפוק והסרת המעזיבה הם מעשה גדול יותר מפקפוק בלבד, בודאי זה מועיל (מג"א, ע"פ מחצית השקל שם, ו). ■ וכן נפסק להלכה (משנ"ב שם, כב).

גְּמָרָא. אִי מְפַקְּפֵק עָבִיד לֵיהּ מַעֲשֶׂה - זה נחשב שהנחת הנסרים נעשתה לצורך סוכה, וכן אין זה נחשב מן העשוי בפסול לדעת בית הלל, שהם סוברים כרבי יהודה [לעיל יד, א)], שאפשר לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים (רש"י). ואם מפקפק אחת מבינתיים, אין הפקפוק מועיל, כיון שאין העשיה ניכרת אלא דוקא כשמפקפק את כל הנסרים (ראבי"ה תרכא, וראה שפת אמת).

אִי נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם עָבֵד בָּהּ מַעֲשֶׂה, בכך שמניח ביניהם סכך כשר לצורך סוכה, ומעשה זה מספיק כדי שהסוכה לא תיחשב עשויה מן העשוי לבית, ואין צורך לפקפק את הנסרים הנותרים (רש"י), שכיון שאין הנסרים הנותרים ראויים לשמש לבדם כתקרה, בטלה מהם העשייה הראשונה (ע"פ קרבן נתנאל כט, ב).

אִי מִשּׁוּם גְּזֵרַת תִּקְּרָה, שלדעתם אין לסכך בנסרים ברוחב ארבעה טפחים, לפי שרוב התקרות עשויות מנסרים אלו, וחששו שיבואו לשבת תחת תקרת הבית שהיא פסולה מדאורייתא (ע"פ רש"י לעיל יד, א). ויש שפירשו, שמדובר בתקרה מנסרים פחותים משלשה שראויים לסיכוך לדברי הכל, אך כיון שעשאו תחילה לשם תקרת הבית, לא מספיק לפקפק בהם, כי יש לחשוש שהרואה שיושבים תחתיהם יבוא לשבת תחת תקרת ביתו בלי פקפוק (ריטב"א; רמב"ן במלחמות).

אִי הָכִי וְכוּ' רַבִּי מֵאִיר הֵיינוּ בֵּית שַׁמַּאי, וקשה היאך לא פסק כבית הלל שהלכה כמותם (פסקי רי"ד). ועד עתה לא הקשו כן, לפי שסברו שלבית שמאי צריך גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתיים, ורבי מאיר נחלק על רבי יהודה בביאור שיטת בית הלל, ומפרש שלדעתם צריך דוקא נטילת אחת מבינתיים (מהרש"א).

וְהָא אִפְּלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִימְנָא דִּתְנַן מְסַכְּכִין בִּנְסָרִים וְכוּ', ולמה הוצרכו לחלוק שוב אם יש גזירת תקרה (רש"י, ראה פני יהושע), ומה שנוסף כאן שנטילת אחת מבינתיים מועילה לבטל גזירת תקרה, דבר זה אינו שנוי במחלוקת, ולא היו צריכים להביא משום כך שוב את מחלוקתם (מנחת שלמה, ראה רש"ש). ויש שכתב, שכאן מדובר בנסרים הראויים לסיכוך (ראה לעיל ד"ה תקרה וד"ה אי משום), ומכל מקום אין צורך לומר שנחלקו בזה, כי לרבי מאיר ודאי פסלו חכמים נסרים אלו, מחשש שהרואה שיושבים תחתם ישב תחת תקרת ביתו, כמו שאסרו לסכך בנסרים רחבים ארבעה טפחים משום שאין רגילים לסכך בהם, ולרבי יהודה ודאי הם כשרים, כי לדעתו לא גזרו חכמים כלל (ריטב"א, ראה ערוך לנר).

וּלְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְכוּ' הָכָא נַמֵּי לֹא נִגְזַר נְסָרִים מְשׁוּפִּין אַטּוּ כֻּלִּים, ואין לומר שדברי רב הם כשיטת רבי יהודה, ובאמת רבי מאיר נחלק עליו, כפי שפירש רבי יוחנן את מחלוקתם, כי אם באמת נחלקו בענין זה, היה רב פוסק כרבי מאיר, שהלכה כמותו בגזרותיו (ריטב"א).

אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ רֵישָׁא פְּלִיגִי בִּגְזֵרַת תִּקְּרָה, ואף שרב העמיד בפירוש את מחלוקתם באופן זה [כמבואר לעיל (יד, א)], הוצרכו להוכיח זאת מדבריו בדין סככה בחיצין, כדי שלא נטעה לומר שדברי רב הנ"ל נאמרו בביאור המחלוקת שבמשנתנו (ריטב"א).

סֵיפָא רַבִּי יְהוּדָה - משנה זו היא המשך דברי רבי יהודה, שהביא לשיטתו ראיה מדברי בית הלל, ולא שנו משנה זו כדי להשמיענו את עיקר מחלוקתם (רבי אברהם מן ההר).

בְּבִיטּוּלֵי תִּקְּרָה קָא מִיפַּלְגִי - אכן לכתחילה אין לסכך בנסרים שהם רחבים ארבעה טפחים לדברי הכל, מחשש שיבוא אדם לשבת תחת תקרת ביתו, אבל כאן מדובר באדם שפקפק את תקרת ביתו כדי לבטלה ולהכשירה לסוכה, ונחלקו רבי יהודה ורבי מאיר האם גזרו באופן זה שהוא מכיר את דין 'תעשה ולא מן העשוי' (רש"י), לרבי מאיר גזרו, מחשש שאחרים הרואים את הסוכה יטעו לומר שמותר לסכך לכתחילה בנסרים אלו, ולרבי יהודה אין חוששים לכך, כי זו גזירה רחוקה (מאירי). ויש שפירשו, שבאופן זה שפקפק את תקרת ביתו לא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, ולדברי הכל לא גזרו חכמים לפסול התקרה, כי אין לחשוש שאדם זה ישב תחת תקרת ביתו, אלא שנחלקו בדין 'תעשה ולא מן העשוי', האם פקפוק בלבד מועיל לכך שלא תפסל הסוכה מדין 'תעשה ולא מן העשוי', או שצריך דוקא ליטול אחת מבינתיים (ר"ן ח, א, ורמב"ן במלחמות בדעתו). ויש שפירשו, שבנסרים רחבים ארבע טפחים אין מועיל פקפוק לדברי הכל, ובמשנה מדובר בנסרים שאינם רחבים שלשה טפחים, שהם כשרים לכתחילה לסיכוך, אמנם כיון שנעשו לשם תקרת בית, הם פסולים משום גזירת תקרה לדברי הכל, כנסרים שהם רחבים ארבעה טפחים, ונחלקו רבי יהודה ורבי מאיר האם גזירת זו בטלה על ידי פקפוק, או שצריך דוקא ליטול אחת מבינתיים, כדי שלא יטעו הרואים לומר שאפשר לשבת תחת תקרת ביתו העשויה מנסרים כאלו (ריטב"א; ר"ן בדעת הרי"ף).

מַר סָבַר בָּטְלָה בְּהֶכֵי - התקרה בטלה בין אם מפקפק את כל הנסרים ובין אם נוטל אחת ושם סכך בינתיים, ואפשר לשבת אפילו תחת הנסרים הנותרים (רא"ש א, כט; רש"ש ושפת אמת בדעת רש"י, ראה הערות הגרי"ש אלישיב), שכיון שאינם ראויים לשמש לבדם כתקרה, בטלה העשייה הראשונה, והרי זה נחשב שהניחם לצורך הסוכה (קרבן נתנאל שם, ב). ויש שכתבו, שפקפוק מועיל להכשיר את כל התקרה, אולם כשנוטל אחת מבינתיים ומניח במקומו סכך כשר, מותר לשבת רק תחת הסכך הכשר, ולדעת

■ המשך במילואים עמ' 123